

LAUSUNTO 31.3.2023

Energiavirasto

Diaarinumero: 147/040300/2023

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto 1. suuntaviivoista sähkö- ja maakaasuverkko-toimintojen valvontamenetelmiksi valvontajaksolla 1.1.2024 – 31.12.2027 ja 1.1.2028 – 31.12.2031.

Omakotiliitto on Suomessa alan ainoa valtakunnallinen pientalo- ja vapaa-ajan asukkaiden edunvalvonta- ja palvelujärjestö, joka edistää pientalovaltaista elämänmuotoa. Olemme yleishyödyllinen ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Liitossa on noin 230 jäsenyhdistystä, joissa on yhteensä yli 70 000 henkilöjäsentä (kotitaloutta). Suomessa on noin 1,2 miljoonaa pientaloa, joissa asuu lähes 2,7 miljoonaa ihmistä, ja noin 0,5 miljoonaa vapaa-ajan asuntoa, joita käyttää noin 2,4–2,9 miljoonaa mökkiläistä.

Taustaa

Sähkön jakeluverkkotoiminta on monopoliasemassa olevaa liiketoimintaa. Energiavirasto huolehtii riippumattomana viranomaisena alan valvonnasta. Asiakkaiden näkökulmasta alalla on ilmennyt useita ongelmia, joita ei ole kyetty ratkaisemaan. Omakotiliitto on tehnyt tiivistä sähkön siirtohintoihin liittyvää kuluttaja-asiakkaiden edunvalvontaa vuodesta 2020 lähtien muun muassa kansalaisaloitteen kautta. Tämän perusteella eduskunta päätti tietyistä toimista valvontamallin päivittämiseksi kuluneella valvontajaksolla.

Omakotiliitto pitää erittäin tärkeänä eduskunnan edellyttämän ja työ- ja elinkeinoministeriön asettaman Akateemisen työryhmän raporttia valvontamallin kehittämiseksi. Työryhmässä toimivat ylijohtaja professori Mikael Collan, oikeustieteen tohtori Kaisa Huhta, professori Pertti Järventausta ja professori Matti Liski.

Raportin mukaan nykyinen valvontamalli on aiheuttanut kuluttaja-asiakkaille useiden satojen miljoonien ylimääräiset ja perusteettomat vuosikustannukset. Omakotiliiton mukaan tämä asia tulee korjata nyt, ettei tulevaisuudessa kohtuuttomien voittojen perintä ole enää mahdollista.

Raportissa on todettu, että ”Sähkömarkkinadirektiivin 60 artikla velvoittaa jäsenvaltioita luomaan sellaiset asianmukaiset ja tehokkaat menetelmät sääntelyn, valvonnan ja avoimuuden turvaamiseksi, joilla vältetään määräävän aseman väärinkäyttö, **etenkin kuluttajien etujen vastaisella tavalla**. Käytännössä direktiivin veloitteet voivat pitää sisällään sekä etukäteisiä että jälkikäteisiä oikeussuojakeinoja ja vaikuttamismahdollisuuksia, joihin voisi kuulua myös muodollisempia institutionaalisia järjestelyitä; esimerkiksi kilpailu- ja kuluttajavirastolla voisi olla lakisäätäinen velvollisuus lausua (ex ante) ja oikeus valittaa (ex post) valvontamenetelmistä kuluttajien ja muiden sähköverkon käyttäjien näkökulmasta. Tällaiset järjestelyt edellyttäisivät kuitenkin lainsäädännön kehittämistä, jonka yksityiskohtainen käsittely on tämän lausunnon toimeksiannon ulkopuolella, eikä niitä siksi yksityiskohtaisemmin käsitellä.”

Omakotiliitto kannattaa Akateemisen työryhmän lausunnossa tunnistettuja sääntelyn yleisten periaatteiden sekä EU-lainsäädännön reunaehtojen ja sisältövaatimusten pohjalta esitettyä viittä keskeistä valvontamallin kehittämismahdollisuutta:

- ”1. **valvontamallin valmistelussa ja toteutuksessa tulisi vahvistaa sähköverkon asiakkaan roolia**
2. valvontamallin kustannusvastaavuutta tulisi lisätä
3. valvontamalliin sisältyvää regulaatoriskiä olisi pienennettävä
4. kannustimien ja verkon suunnittelun (kehittämissuunnitelman) tulisi nykyistä vahvemmin kiinnittää verkkoyhtiöiden liikevaihto
5. valvontamallia tulisi kehittää verkkoyhtiöiden välisten huomattavien erojen huomioimiseksi.”

Omakotiliitto on jättänyt osana edunvalvontatyötään nykyisestä Energiaviraston toteuttamasta valvontamallista kantelun EU-komissiolle, noudattaako valvontamalli EU:n sähkömarkkina-asetusta. Asia on parhaillaan käsittelyssä.

Yleiset huomiot kuulemiseen

Suomen Omakotiliitto keskittyy lausunnossaan sähkön jakeluverkkotoimintaan.

Kuluttaja-asiakkaiden näkökulmasta keskeisin korjattava asia on valvontamallin rakenteellinen ongelma, joka on mahdollistanut jakeluverkkoyhtiöiden kohtuuttomien voittojen keräämisen.

Vaikutusarvioiden osalta Omakotiliitto esittää lisättäväksi vaikutustenarviointia kuluttaja-asiakkaan näkökulmasta, mitä valvontamalliin esitetyt muutokset euroina voivat tarkoittaa.

Huomioita 1.suuntaviivat- asiakirjaan sähkön jakeluverkkotoiminnasta

Suomen Omakotiliitto pitää keskeisimpänä asiana, että Energiavirasto, kansallisena riippumattomana sääntelyviranomaisena, **huolehtii kuluttajien oikeuksien toteutumisesta ja suojelee heikommassa asemassa olevia kuluttajia aiempaa vahvemmin tulevilla valvontajaksoilla.**

Kuten Akateemisen työryhmän lausunnossa on kirjattu, Energiaviraston tulee tehtävässään varmistaa sekä verkonhaltijoiden että verkon loppukäyttäjien intressien tasapuolinen toteutuminen. Omakotiliitto vaatii, että Energiavirasto toimii seuraavilla valvontajaksoilla aktiivisena ja oma-aloitteisena valvojana, ja ryhtyy viipymättä korjaamaan uuden mallin eteen mahdollisesti tuomia epäkohtia, esimerkiksi edelleen ilmenevien kohtuuttomien tuottotasojen kitkemiseksi.

Omakotiliitto kysyy miksi kappaleessa 3 Kohtuullinen tuottoaste on käytetty ja viitattu vain KPMG Oy Ab:n lausuntoa? Omakotiliitto vaatii, että Energiavirasto ottaa huomioon tarkemmin Akateemisen työryhmän raportin, jossa on esitetty muutoksia nykyiseen valvontamalliin.

Uuteen valvontamallin pääomarakenteeseen on esitetty muutosta. Nykyisessä valvontamallissa oman pääoman osuus on arvioitu 60 % ja vieraan pääoman 40 %. Nyt uuteen valvontamalliin esitetään pääomarakenteen muutosta siten, että jatkossa vieraan pääoman paino olisi 54 % ja oman pääoman paino 46 %. **Omakotiliitto pitää tätä oikeansuuntaisena**, Energiaviraston esitys näyttää olevan samansuuntainen Akateemisen työryhmän raportin kanssa, jossa painotukset ovat olleet 44,27 %–46,57 % oman pääoman osalta ja 54,44 %–55,71 % vieraan pääoman osalta.

Omakotiliitto vaatii, että oman pääoman oikaisemiseen liittyvät erien käsittely tulee korjata uuteen valvontamalliin siten, että jakeluverkkoyhtiölle ei synny mahdollisuutta kohtuuttomien voittojen keräämisen kirjanpidollisten erien kautta. Tästä esimerkkinä tasausera, josta on kehittämissuositus Akateemisen työryhmän raportin sivulla 30. Sivulla olevan taulukon 5 mukaan voidaan nähdä, että ”tasauseran lisääminen yhtiöiden tuoton laskennassa käytettyyn omaan pääomaan on lisännyt sallittua tuottoa viimeksi päättyneellä valvontakaudella jokaisena vuonna yli 380 miljoonaa euroa ja vuonna 2020 yli 240 miljoonaa euroa.” Nykyinen valvontamalli on siis mahdollistanut jakeluverkkoyhtiöiden laskuttavan asiakkailta täysin kohtuuttomia voittoja vuosina 2016–2020.

Vuosi	2016	2017	2018	2019	2020
Tasausera 1000€	5380050	5661291	5932443	6218644	4274718
WACC korko (%), EV:n tiedoista	0,074155	0,070475	0,06622	0,061965	0,057265
Miljoonia euroja	398,96	398,98	392,85	385,34	244,79

Huomioita perustelumuistioon sähkön jakeluverkkotoiminasta

Kappaleessa 2.2.5 esitetään, että verrokkiryhmäksi on otettu KPMG:n selvityksen puoltamana ”liiketoiminnaltaan mahdollisimman paljon vastaavien pörssilistattujen verrokkiyhtiöiden markkina-arvon perusteella, jolloin kohtuullisen tuottovaatimuksen markkinaehtoisuus toteutuu”? Jakeluverkkotoiminnassa on kyse monopoliliiketoiminnasta, jonka tuottoreferenssi ei saa olla ainoastaan pörssilistattu yhtiö.

Omakotiliitto pitää hyvänä, että valvontamallin kehittämiseen on otettu huomioon kohdassa 3.1.5. Akateemisen työryhmän raportti laatukannustimen kehittämisessä.

Yhteistyön jatkuminen

Omakotiliitto pitää hyvänä valvontamallin kehittämisajalle nimitettyä sidosryhmäneuvottelukuntaa ja kiittää tästä yhteistyöstä. Toivomme, että sidosryhmäyhteistyö jatkuu suunnitelmallisena ja säännöllisenä myös tulevaisuudessa.

Jatkamme mielellämme sidosryhmäyhteistyötä Energiaviraston kanssa.

Kunnioitavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander Ari Rehnfors
toiminnanjohtaja puheenjohtaja